

Likovni in literarni natečaj ob 110. obletnici rojstva Kristine Brenkove

An Art and Literary Contest on the 110th Anniversary of the Birth of Kristina Brenkova

Polona Končar

Ključne besede:

literarni natečaj,
likovni natečaj, Kristina
Brenkova

Izvleček

V članku so orisani življenje in mnoga področja dela Kristine Brenkove, pisateljice, dramatičarke, prevajalke, zbirateljice ljudskega slovstva, urednice, ki se je rodila leta 1911 v Horjulu. Ob 110. obletnici njenega rojstva so se na OŠ Horjul odločili, da bi se praznovanju obletnice pridružili najprej s kulturnim dnevom za učence razredne stopnje, ki Kristine Brenkove ne poznajo več, nato pa še z mednarodnim literarnim in likovnim natečajem. Z natečajem so želeli učence opomniti na eno pomembnejših Slovenk, ki se je suvereno gibal po evropskem založniškem odru, in jih s tem motivirati k branju in postvarjanju, z njeno neumorno zvedavostjo in željo po učenju pa tudi k večji motiviranosti za učenje nasploh.

V članku so orisani cilji, potek natečaja in vse naloge organizacijskega odbora, ki bo natečaj organiziral tudi v prihodnje.

Abstract

The article describes the life and many fields of work of Kristina Brenkova, the writer, playwright, translator, collector of folk literature and editor who was born in 1911 in Horjul. On the 110th anniversary of her birth, Horjul Primary School decided to join the celebrations, first by organizing a Cultural Day for pupils at the primary level who are not familiar with Kristina Brenkova, followed by an international art and literary contest. The aim of the contest was to familiarize pupils with one of the most important Slovenian women, who had navigated the European publishing scene with confidence, and thus motivate them to read and re-create; through her untiring curiosity and desire to learn, we also wanted to improve their overall motivation to learn.

The article describes the aims and course of the contest, and all the tasks performed by the organizing committee which will continue to organize this contest in the future.

UDK 028.5

Keywords:

literary contest, art
contest, Kristina
Brenkova

Slika 1: Polona Lovšin: Ilustracija Kristine Brenkove z junaki iz njenih knjig¹

1 UVOD ALI KDO JE BILA KRISTINA BRENKOVA IN KAKO JO POZNAJO DANAŠNJI ŠOLARJI?

V letu 2021 smo praznovali 110. obletnico rojstva Kristine Brenkove² (22. 10. 1911–20. 11. 2009), pisateljice, dramatičarke, prevajalke, zbirateljice ljudskega slovstva, urednice. Kristina Brenkova se je rodila v Horjulu, kjer je preživela prva leta svojega življenja in kamor se je tudi kasneje redno vračala in ohranjala vezi ter bila nanj čustveno navezana, kar pričajo tudi njena literarna dela. Zapisala je, da jo je »neizbrisno zaznamoval [njen] rojstni kraj, notranjska vasica med hribi« (Draga Kristina, 2021). Njeno veličino na področju knjige so v njeni »hišni« založbi Mladinska knjiga leta 2021 obeležili z zbornikom »Draga Kristina«, še leto prej pa je kot zadnja v nizu znamenitih Slovenk njena življenjska zgodba

objavljena v knjigi »Nepozabne: ženske, ki so premikale meje našega sveta«.

Tudi v Osnovni šoli Horjul smo se želeli naši najznamenitejši domačinki pokloniti na prav poseben način, in sicer najprej z organizacijo kulturnega dne, nato pa še mednarodnega literarnega in likovnega natečaja.

Čeprav je Kristina Brenkova prejemnica vrste nagrad (med drugimi Levstikova nagrada za življenjsko delo, častni znak svobode RS za življenjsko delo v mladinski literaturi in založništvu, častna občanka Horjula in častna meščanka Ljubljane, po njej se imenuje nagrada za najboljšo izvirno slovensko slikanico itd.), pa je celo v njenem domačem kraju večina učencev razredne stopnje ne pozna več, saj njenih del ni več v učnih načrtih za slovenščino. Nekateri učenci OŠ Horjul sicer poznajo rojstno hišo Kristine Brenkove, ki se nahaja v samem središču kraja in jo je Občina Horjul pred leti odkupila, vendar pa se njena obnova in s tem program v njej še nista začela.

1.1 Kulturni dan Kristine Brenkove na OŠ Horjul

S ciljem obelodaniti delo in življenje Kristine Brenk ter učence seznaniti z raznolikimi poklici, povezanimi s knjigo, in jih s tem motivirati za branje, smo jeseni 2021 najprej organizirali kulturni dan za učence razredne stopnje. Učenci so bili navdušeni nad bogatim življenjem in ponosni na učenost in ustvarjalnost njihove domačinke Kristine Brenkove. Izvedeli so namreč kup zanimivosti (t. i. »cvetk«); naj omenim le tiste, ki so učence najbolj navdušile:

*Njena mama je imela zlate roke za **peko kruha** – da so se laže preživeli, je spekla toliko hlebcev kruha na dan, kolikor dni šteje mesec junij; tistim otrokom, ki niso imeli denarja, pa ga je podarila.*

Kristina je oboževala pravljice, ki jih jima je s sestro pripovedoval sosed Medvedov oče, po poklicu ključavničar. Ko je ta umrl, je sestra od Kristine zvečer, ko sta bili v postelji, zahtevala, naj ji pove pravljico. In Kristina ji jih je pripovedovala.

Najbolj od vsega si je želela v šole, v svet. »In za tistimi hribi slutiš drug svet, mogočen in

¹ Zahvaljujem se ilustratoriki Poloni Lovšin za dovoljenje za objavo njene ilustracije Kristine Brenkove.
² Roj. Vrhovec, po poroki je prevzela možev priimek Brenk, vendar so jo na njeno željo vedno naslavljali kot Kristina Brenkova. Ta oblika priimka se na njeno željo nahaja tudi v vseh njenih objavljenih delih, zato jo je edino prav ohraniti tudi v tem članku.

bogat in brezmejno velik.« (Draga Kristina, 2021) Zakaj je hotela v šole? Ker je bila zelo radovedna in zvedava, hotela je **vedeti**. Ni se namreč zadovoljila z odgovori: »Ne vem; ker je tako vedno bilo; ker tako pravijo stari ljudje ipd.«

V času otroštva Kristine Brenkove je **obvezno šolanje trajalo le štiri leta**. Kristina pa je prosila in prosila, da so jo poslali še naprej v šole – v Maribor, Ljubljano, izobraževala se je celo v Pragi ter v Parizu in nato doktorirala v Ljubljani. Postala je zelo učena ženska.

Napisala je igro »**Najlepša roža**«, ki so jo prevedli v nemščino in jo štiri leta igrali v **dunajskem mladinskem gledališču** in predvajali na nemški televiziji.

Bila je med ustanovitelji založbe Mladinska knjiga, ki obstaja še danes in je naša največja založba. Kristina Brenk je postala njena prva ženska **urednica**. Uredila oz. prevedla je zbirke zgodb Babica pripoveduje, Mamka Bršljanka, Lonček, kuhaj! idr.

Katere živali že imajo šestnajst ostrih zob, s katerimi razkosavajo paradižnike, ki so njihova glavna hrana? Kristina Brenkova je bila očarana nad prvimi **Kosovirji na leteči žlici** Svetlane Makarovič, za katere je bila prepričana, da jih je nujno treba objaviti. Objavila jih je, čeprav se njen nadrejeni s tem ni strinjal. Le kaj bi se zgodilo, če bi ne bila tako trmasta?

Bila je poliglotka – že v samostanu v Mariboru se je učila nemščino, francoščino, češčino oziroma slovaščino ter esperanto. Ko pa so jo učenci na šolah, ki jih je obiskovala kot pisateljica, spraševali, koliko jezikov govori, je odgovorila: »Premalo!«

Nekega poletja, ko so šli s sinovoma na morje, jima je prebirala knjigo o drzni deklici, ki je imela nadnaravno moč in je sama živela v vili. Kar sproti jo je iz nemščine **prevajala** v slovenščino. Sinova se zaradi navdušenja nad **Piko nogavičko** sploh nista hotela iti kopat, ampak sta kričala: »Mami, še, mami, še!« Tedaj je vedela: »Če je vseč mojima, bo verjetno tudi drugim otrokom.« Šele naknadno je izvedela, da je knjiga obšla že ves svet.

Kristina Brenkova je bila tudi med ustanovitelji tekmovanja za **bralno značko**, ki so jo začeli podeljevati leta 1961 na osnovni šoli na Prevaljah in za katero še danes bere velika večina učencev v Sloveniji in tudi na tujem.

Na koncu pripovedovanja in pogovora o življenju Kristine Brenkove je drugošolec presenečeno vprašal: »Knjižničarka, a si vi to vse skupaj izmišljujete ali je to o Kristini Brenkovi vse res!?« Očitno se ga je njeno bogato življenje res dotaknilo.

In še ena resnična prigoda, ki se je zgodila nekaj tednov za tem kulturnim dnevom, ko je petošolec prišel vrniti knjige v šolsko knjižnico. Čakal je v vrsti in na izposojevalnem pultu opazil knjigo, ki jo je izdala Mladinska knjiga. »To!!! To!!! To je pomagala ustanoviti naša Kristina Brenkova!« Navdušenje in ponos, da je domačinki iz njegovega majhnega kraja uspelo, je bilo silno.

V delu Moja dolina (K. Brenkova, 1996) je pisateljica zapisala: »**Da ima vsak človek na večernem nebu svojo zvezdo. In če dela prav, zaupa, ve, kaj hoče, želi, je to zlato, ki mu pripada in ga lahko dobi.**« S kulturnim dnevom smo želeli pokazati, da ima vsak na nebu svojo zvezdo in da jo lahko najde, prav tako kakor je svojo našla Kristina Brenkova.

Vzdušje kulturnega dne si lahko ogledate tudi na filmu: <https://www.oshorjul.si/2021/12/08/video-kulturni-dan-ob-110-letnici-rojstva-kristine-brenkove/>.

2 LIKOVNI IN LITERARNI NATEČAJ OB 110. OBLETNICI ROJSTVA KRISTINE BRENKOVE V ORGANIZACIJI OŠ HORJUL

V šolskem letu 2021/2022 smo se odločili organizirati mednarodni literarni in likovni natečaj, da bi Kristino Brenkovo (s)poznali tudi preostali šolarji doma in v tujini ter se navdihnili z njo in raznolikimi področji njene ustvarjanja in delovanja.

Z natečajem smo želeli obelodaniti vsa knjižna področja, na katerih je delovala Kristina Brenkova, in poudariti njeno svetovljanstvo, saj

je govorila več tujih jezikov, živela v več tujih državah, prevajala in si kot urednica prizadevala, da so bile slikanice slovenskih avtorjev prevedene in izdane v mnoge tuje jezike. Učencem smo želeli pokazati, da tudi nekdo iz majhnega kraja lahko v življenju uspe, in sicer predvsem zaradi znanja, poguma, marljivosti in ustvarjalnosti, kar so bile tudi vrednote Kristine Brenkove.

Hkrati pa bi bil tovrsten natečaj tudi promocija za večjo prepoznavnost in ugled podeželske šole, ki ima v zadnjih letih velike težave z zaposlovanjem kadrov.

2.1 Povabilo k sodelovanju, komuniciranje

Povabilo k sodelovanju na natečaju smo objavili prav na 110. obletnico rojstva Kristine Brenkove, 22. oktobra 2021, prispevke pa smo pričakovali do 31. januarja 2022. Trimesečno (zimsko) obdobje smo med drugim izbrali tudi zato, ker se v tem obdobju leta več posvečamo knjigam, v šolah pa proti koncu leta šolarjev nismo želeli obremenjevati z dodatnimi aktivnostmi. Natečaj smo objavili na šolski spletni strani, v lokalnem časopisu, ki pokriva sosednje občine, poslali smo ga v vse vrtce in osnovne šole v Sloveniji, v šole v tujini, kjer se učenci učijo slovensko, na Zavod RS za šolstvo, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu in podobne institucije. Zbiranje naslovov je bil svojevrsten logistični zalogaj.

2.2 Vrste prispevkov glede na starostna obdobja

Glede na delovanje Kristine Brenkove na področju slikanic, ljudskega slovstva in na splošno bralne kulture smo se odločili razpisati naslednje teme oz. vrste prispevkov za posamezne starostne kategorije:

- **likovni izdelek** po predlogi pravljice *Babica v cirkusu* (otroci v vrtcu),
- **potret** Kristine Brenkove (učenci 1. VIO),
- **»Pšenica najlepši cvet: ljudska pravljica leta 2050«** (učenci 2. VIO napišejo priredbo ljudske pravljice *Pšenica najlepši cvet*, kakor bi se lahko zgodila leta 2050),

- **»Še vedno verjamem v moč prave, dobre besede in trdno vem, da knjiga ne bo umrla, dokler bodo živeli ljudje«** (učenci 3. VIO napišejo razpravljalni oz. umetniški spis o pomembnosti knjige in branja).

Besedilu natečaja smo dodali tudi elektronsko prijavnico, obrazec za soglasje staršev, obrazec s podpisano izjavo o avtorstvu ter navodila glede obsega in oblike prispevkov.

2.3 Ocenjevalne komisije

V tem obdobju smo tudi dokončno sestavili seznam ocenjevalcev prispevkov. Sestavili smo **tri komisije**, in sicer **eno likovno** (Tea Likar, Branko Lipnik in Pavle Učakar), ki je ocenila likovne prispevke otrok iz vrtca in šolarjev iz 1. VIO, ter **dve literarni** (2. VIO: Majda Koren, Dušica Kunaver, Natalija Kogovšek in Polona Končar); (3. VIO: Andrej Ilc, Tilka Jamnik, Natalija Kogovšek in Polona Končar), ki sta ocenjevali literarne prispevke. Komisije, ki so ocenjevale izdelke, so sestavljali strokovnjaki, ki delujejo na področju vzgoje in izobraževanja ter/oziroma knjige. Vsi sodelujoči cenijo zapuščino Kristine Brenkove in se zavedajo njene pomembne vloge za slovensko knjigo in so se z veseljem odzvali našemu vabilu. Pri tovrstnih projektih z veseljem priskočijo na pomoč zunanji sodelavci, s katerimi si že poprej navezal stik; pomembno je seveda dobro predstaviti koncept projekta, časovnico in nato biti na voljo ocenjevalcem tudi zunaj delovnega časa.

Ocenjevanje je potekalo v dveh fazah. V prvi sta dva notranja ocenjevalca neodvisno eden od drugega naredila prvi predizbor, saj je bilo prispelih izdelkov kar 520.

V drugi fazi se je likovna komisija sestala v živo na šoli in izbrala najboljše tri izdelke vsake kategorije ter zapisala utemeljitve ocen.

Zaradi dolgotrajnejšega ocenjevanja pisnih izdelkov smo se v organizacijskem odboru odločili, da pripravimo kriterije ocenjevanja za ocenjevalce, ki so nato izdelke ocenili neodvisno eden od drugega. Kot pozitivno se je izkazalo, da so bili ocenjevalci v vsaki kategoriji kar štirje, saj so vsaj trije med njimi kot najboljše ocenili tiste prispevke, ki so bili po seštevku točk po seštevku izbrani kot najboljši.

Slika 2: Nagrajeni likovni prispevki

2.4 Donatorji

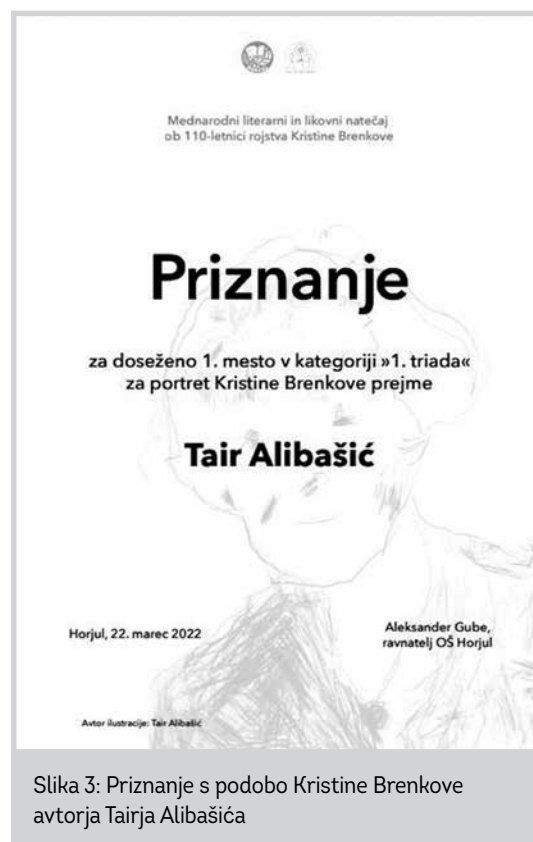
Naši prošnji po **donatorskih prispevkih** so se odzvala lokalna podjetja in Društvo upokojencev – Literarno društvo Kristine Brenkove, ki so prepoznala natečaj kot pozitiven prispevek pri ohranjanju imena Kristine Brenkove. Z donatorskimi sredstvi smo pokrili stroške nakupa daril za nagrajence, tiskanja priznanj, pošiljanja daril. Predvideni so bili tudi stroški prireditve, ki pa ni bila izvedena v živo, tako da smo donatorjem predlagali, da jim neporabljena sredstva vrnemo oz. jih porabimo za naslednji natečaj.

2.5 Darila za nagrajence

Izbrati je bilo treba tudi starosti, temi natečaja in uvrstitvi primerna **darila**. Prvi trije nagrajenci vsake kategorije so dobili knjižna darila (zbirka pesmi po izboru Kristine Brenkove, njena avtorska dela, zbirke ljudskih pravljic, monografije, kamor je uvrščena Kristina Brenkova ipd.) z nekaterimi dodatki ter priznanja, ki jih je oblikoval naš računalnikar oblikovalec

s podobo nagrajenega portreta Kristine Brenkove avtorja Tairja Alibašića – zmagovalca likovnega natečaja 1. VIO.

Mentorjem nagrajencev smo izdali potrdila o sodelovanju, ki jih bodo lahko uveljavljali pri napredovanju.

Slika 3: Priznanje s podobo Kristine Brenkove avtorja Tairja Alibašića

2.6 Zaključna prireditev z razglasitvijo rezultatov

V razpisu natečaja smo objavili, da bo zaključna prireditev z razglasitvijo zmagovalcev potekala 22. marca 2022 v Horjulu. Ker pa smo bili v zimskem obdobju še vedno v negotovosti glede primernosti organiziranja javnih prireditev zaradi epidemije covid-19, smo se odločili, da bomo organizirali prireditev z razglasitvijo nagrajencev na daljavo.

Prireditev je obsegala nekaj ljudskih pesmi iz zbirke »Pojte, pojte, drobne ptice«, ki jo je uredila Kristina Brenkova. Ta zbirka ljudskih pesmi, ki je bila prvič izdana leta 1971, je bila odtlej ponatisnjena kar šestnajstkrat, celotna naklada pa šteje več kot 62.000 izvodov. Osrednji del prireditve pa je bil namenjen pripovedovanju ljudske pravljice »Pšenica, najlepši

cvet« s pomočjo kamišibaja, katerega ilustracije je ustvarila likovno nadarjena devetošolka Anita Žerovnik, pripovedovali pa so jo starejši učenci OŠ Horjul.

Prireditve si lahko ogledate na tem naslovu: <https://video.arnes.si/watch/4rzgypzbz4cz>.

Predvidena je tudi objava e-zbornika z vsemi prispelimi izdelki.

Slika 4: Ljudska pravljica »Pšenica, najlepši cvet«, ki jo je za potrebe zaključne prireditve ilustrirala devetošolka OŠ Horjul Anita Žerovnik.

4 SKLEP

»Presrečna sem, če se mi posreči napisati pol stavka dobro in če najdem pravo besedo. Drži, da bi dala za dobro besedo cekin.« Kristina Brenkova

Organizatorji ocenjujemo, da je bil likovni in literarni natečaj ob 110. obletnici rojstva Kri-

stine Brenkove uspešno organiziran, kar kaže tudi množičen odziv in kakovost prispevkov.

Z razpisanim natečajem, na katerem je sodelovalo kar 520 otrok in učencev iz petih držav (Slovenije, Italije, Avstrije, Češke republike in Francije), smo ponesli ime Kristine Brenkove tudi v tiste dežele, kjer je tudi sama začasno bivala. Učenci so spoznavali njeno življenje, brali njena dela, se čudili vsem slikanicam, ki jih je izdala, in ustvarjali na likovnem in literarnem področju. S tem je bil naš cilj dosežen.

Vendar pa smo se zavedli tudi nekaterih pomanjkljivosti, ki jih bomo v prihodnje izboljšali.

Ker bi želeli, da natečaj postane tradicionalen, ga bo treba preimenovali in prav bi bilo, da bi za dovoljenje, da se sme poimenovati po Kristini Brenkovi, prosili njuna dediča.

Če želimo še razširiti območja, s katerih prihajajo sodelujoči oz. njihovi mentorji, bomo morali besedilo natečaja in vse obrazce prevesti vsaj v angleščino.

Spremenili bomo tudi pogoje sodelovanja, tako da bomo omejili zgornje število prispevkov s posamezne šole oz. od učencev posameznega mentorja.

Nadejamo se, da bo v prihodnosti zaključno prireditev možno organizirati v živo.

Organizatorji smo bili deležni nemalo pohval s strani mentorjev, tudi iz tujine, domačinov, pa tudi ocenjevalcev, ki se jim je zdel natečaj več kot primeren način spoznavanja mladih z življenjem in delom Kristine Brenkove. ●

Viri

Antič Gaber, M. (2020). *Nepozabne: ženske, ki so premikale meje našega sveta*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Brenkova, K. (1996). *Moja dolina*. Ljubljana, Mladinska knjiga.

Draga Kristina: zgodba urednice in pisateljice Kristine Brenkove (2021). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Rogelj, Ž. (2010). *Zgodbe Kristine Brenkove* [Videoposnetek]. Ljubljana: RTV Slovenija, Založba kaset in plošč.

POLONA KONČAR, univ. dipl. bibl. in prof. franc. jez. s knjiž., v letih 2018–2022 zaposlena na Osnovni šoli Horjul, sedaj na Gimnaziji Jožeta Plečnika Ljubljana
Naslov: Gimnazija Jožeta Plečnika Ljubljana, Šubičeva ulica 1, 1000 Ljubljana
Naslov e-pošte: polona.koncar@gjp.si